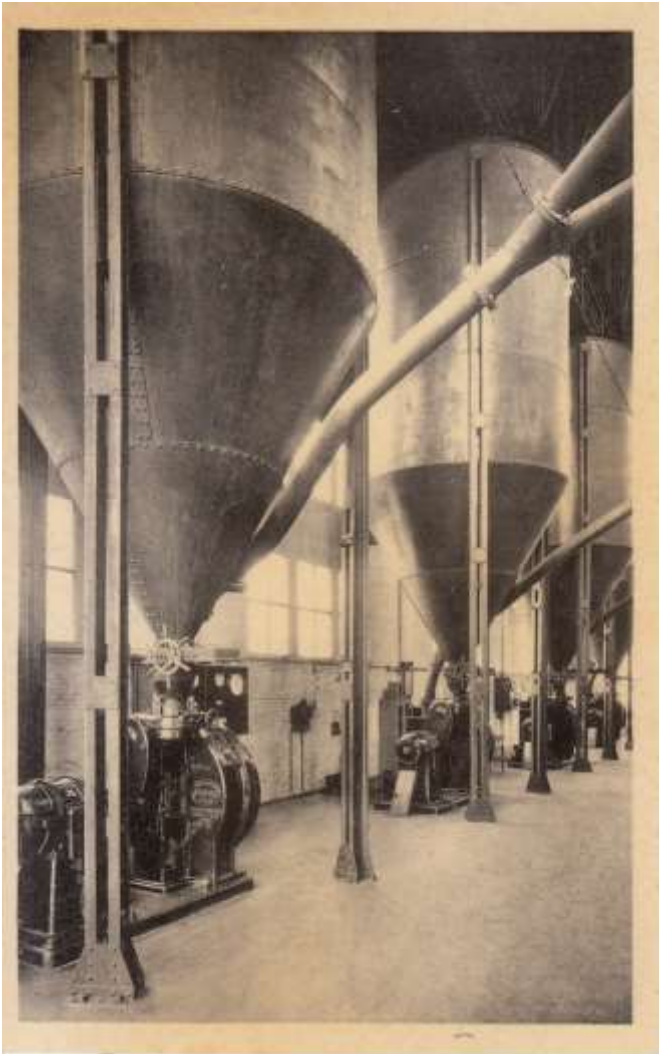

Hier werd de elektrische centrale getoond en de burelenhal; een stap verder in de technologie.

Prentbriefkaart fabrieken Remy Wijgmaal, uitgeverij Nels-Thill - Bruxelles, niet gelopen. Op deze prentbriefkaart kon men de stoomgeneratoren zien en de installatie voor het besproeien van hete steenkolen.

Prentbriefkaart fabrieken Remy Wijgmaal, uitgeverij Nels-Thill - Bruxelles, niet gelopen. Hier werd het laboratorium binnen het Tenacity gebouw getoond met zicht op de proefhal.

Prentbriefkaart fabrieken Remy Wijgmaal, uitgeverij Nels, Photo E. Sergysels, Bruxelles, niet gelopen. Deze indrukwekkende technische installaties bevonden zich in de fabricatiehal voor voedingspasta.

Prentbriefkaart – fotokaart met luchtbeeld van de fabrieken Remy en omgeving te Wijnmaal, Uitgeverij Remy, niet gelopen. Dit beeld schetste de situatie in de jaren 1940 met links de Remy toren en de vaart en rechts de spoorweg. Bemerkt hier de prominent aanwezige reclame die op de scheidingsmuur tussen de fabrieksweg en de aanpalende tuinen geschilderd werd : AMIDON REMY – REMY'S STARCH Menig treinreiziger zou dagelijks met dit industrieel landschap geconfronteerd worden.

Prentbriefkaart fabrieken Remy Wijnmaal, uitgeverij Nels, Photo E. Sergysels, Bruxelles, niet gelopen. De derde generatie na Edouard Remy liet in de jaren 1930 het Tenacity gebouw optrekken. Dit beeld toonde op de voorgrond het labo en op de achtergrond het Tenacity gebouw. Het gebouw was in een voor die tijd modernistische architectuur opgetrokken naar het ontwerp van Jean de Ligne. Dit was een testhal voor voedingswaren en deegwaren.

Beneo-Remy was herrezen uit zijn as en voerde rijst in uit 20 verschillende landen. Heden ten dage werken er 250 werknemers en wordt dag en nacht geproduceerd via een drie ploegenstelsel en dit gedurende 7 dagen per week. De gevallen reus rechtte zich en Edouard Remy zijn levenswerk was niet voor niets geweest !

4. De productie in de Remy fabrieken of het belang van diversiteit en doorgedreven marktfeeling

Wat in de molens van de Wijmalenhoek startte met **bloem** en **rijststijfsel** als traditionele producten van Remy, zou in de nieuwe vestiging aan de vaart uitbreiding nemen met verschillende andere toepassingen. Er kwam diversiteit in het productengamma met **deegwaren, puddingpoeder, kindervoeding, dieetvoeding, veevoerders** en **lijmen**. Samen met deze nieuwe fabriek, kreeg ook iedere afdeling zijn eigen laboratorium. Richting Wijnmaalbrug kwam er eveneens een fabriek voor de aanmaak van samengestelde veevoerders, een deegwarenfabriek, een fabriek voor dieetproducten en natuurlijk de fabriek met de stijfseafdeling, die altijd de belangrijkste bleef.

In 1905, ter gelegenheid van de viering van het 50-jarig bestaan van de Remyfabrieken, werd de bouw van een nieuwe silotoren aangekondigd. Er zou tarwe voor de aanmaak van bloem worden opgeslagen. In de toren werden 9 silo's ondergebracht. Iedere silo had een capaciteit van 640 kubieke meter. Dit betekende 5760 kubieke meter opslagcapaciteit voor graan. In 1920 was de toren volledig gebouwd. Hij werd, als één van de eersten, uit gewapend beton opgetrokken. De letters Remy boven aan de toren werden uitgevoerd met keramische tegels uit een faiencefabriek bij Como. Qua uitstraling kon dit tellen. Men kan niet ontkennen dat, naast gedrevenheid en menselijkheid, diversiteit en marktfeeling de grootste gaven waren van Edouard Remy.

Diversiteit en marktfeeling

Prentbriefkaart, gesigneerd Lawson Wood, gelopen met datumafstempeling 06-04-1936 waar de **custard** en het **puddingpoeder** van Remy op een wel heel vrolijke manier aangeprezen worden. Custardpoeder is een ingrediënt voor pudding en vla. Het is gebaseerd op maiszetmeel en bevat daarnaast anatto (kleurstof afkomstig uit de zaden van de orleaanboom) en heeft een zachte smaak. Waar men vandaag de dag het kinderhart bereikt door tekenfilmfiguurtjes op koekjesverpakkingen te vermelden, was het ten tijde van Edouard Remy, de bedoeling om door deze dierenfiguurtjes op prentbriefkaarten, zowel de moeders als de kinderen te vermaken, maar zeer zeker er toe aan te zetten deze heerlijke dessertbloem van Remy aan te kopen.

Leuk detail zijn deze twee bedelende muizen

Detail verpakking vanille pudding powder Remy

← Heel leuke prentbriefkaart met guitige dierenfiguren, behorende tot een reeks en bedoeld om de **bloem** van Remy, de **Panadine**, te promoten. De specifieke signatuur, links in het midden van de kaart, vermeldt de naam van de Engelse ontwerper, Lawson Wood (23-08-1878 – 26-10-1957) en de lithografie werd uitgevoerd door J.De Grève & C° te Brussel. Deze prentbriefkaart heeft niet gelopen. De heel eigen humoristische stijl vertolkt in de kinderlijke dierenfiguren van de hand van Lawson Wood was alleszins een doordachte, grappige en geslaagde reclamestunt van de fabrieken Remy.

Detail signatuur ontwerper Lawson Wood

Detail verpakking met vermelding Panadine Remy

Deze prentbriefkaart is bedoeld als reclamecampagne voor de **macaroni** en **noedels** van de fabrieken Remy en is in dezelfde humoristische stijl ontworpen door Lawson Wood. Deze geweldige dierenontwerpen spreken tot ieders verbeelding en werden zeker door vele kinderen gemaakt. Dit was alleszins ook de bedoeling van de producten Remy. De lithografie werd uitgevoerd door J.De Grève & C° te Brussel. Ook deze prentbriefkaart heeft niet gelopen. **Bemerk de verschillende gedetailleerde dierenfiguren, allemaal smachtend naar de deegwaren van Remy. Een belangrijke doelgroep van Remy werd niet vergeten : de kinderen.**

Leuk detail zijn deze twee rennende muizen

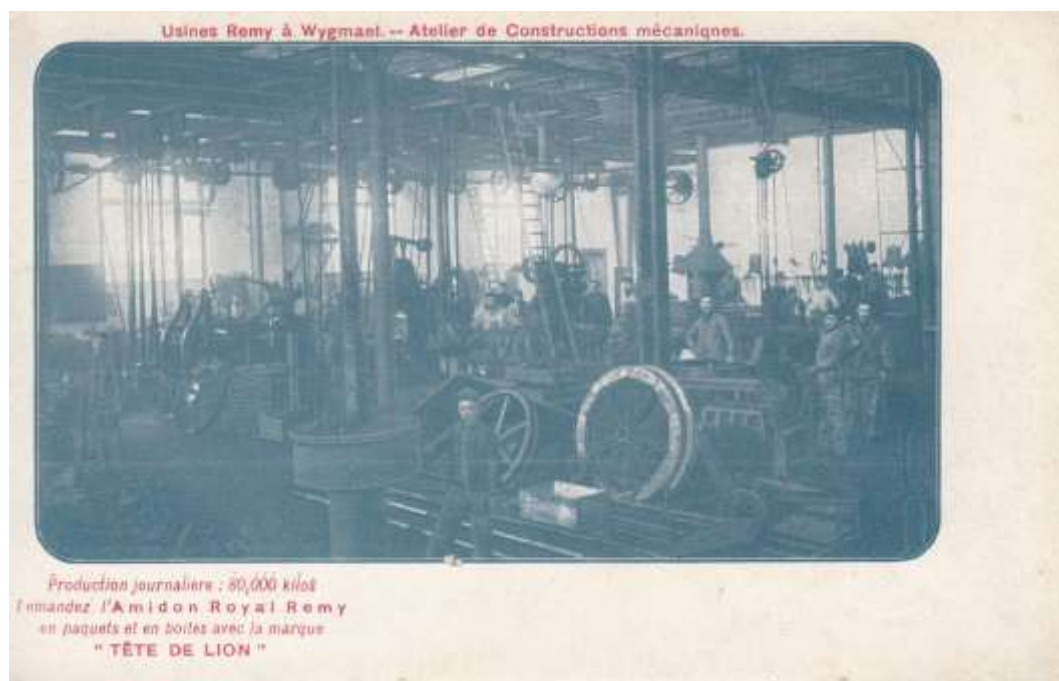
Detail verpakking pasta met vermelding Remy

Deze niet gelopen prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy te Wijgmaal bevat verschillende elementen die zowel diversiteit, marktfeeling als een geslaagde reclamecampagne omvatten. De diversiteit van het producten-gamma binnen de **veevoeders** wordt duidelijk door de verschillende soorten veevoeders die op de prentbriefkaart staan : AP – AR – AM en die telkens wijzen op een andere soort.. Het grootste en dikste varken, wat zeker kan doorwegen als marktwaarde, zou dan de nieuwe samenstelling **MARK. A. P.** als veevoeder gekregen hebben, wat zoals op de kaart vermeld wordt, vermengd is tot een enkele soort. En natuurlijk mocht de reclameslogan op deze kaart niet ontbreken : een lekkernij voor groot en klein !

De productie

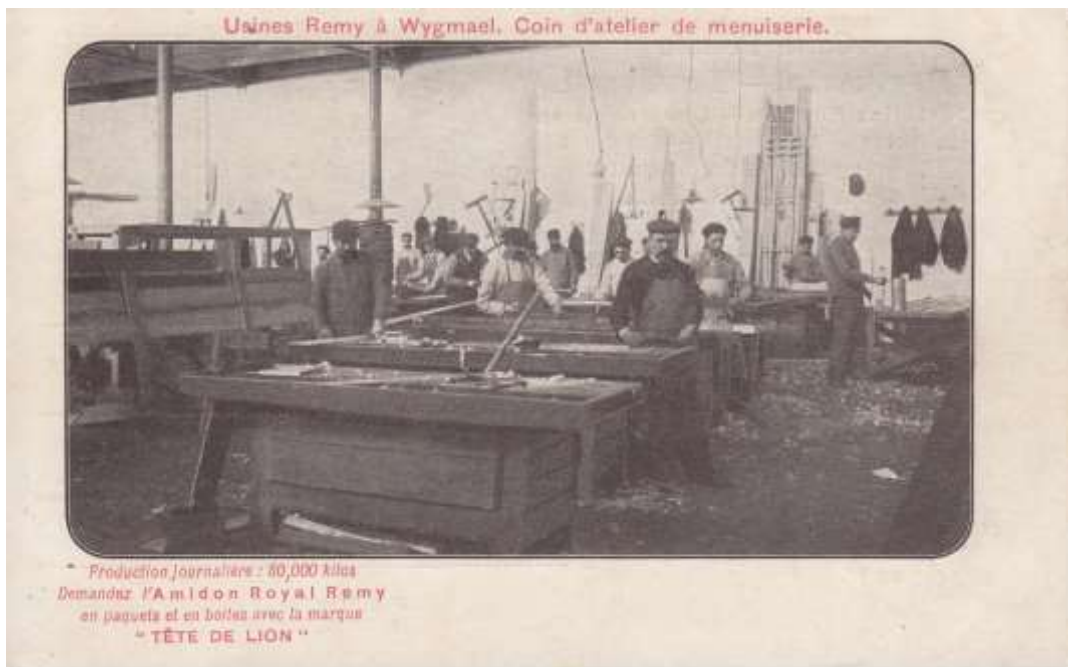
Prentbriefkaart Remyfabriek te Wijgmaal, uitgeverij Remy, met vermelding Union postale universelle, met aan de achterzijde de opdruk van de groene leeuwenkop Amidon Remy in de linker benedenhoek, niet gelopen. Op deze prentbriefkaart werd het atelier getoond waar de mechanische constructies onderhouden en hersteld werden.

Prentbriefkaart Remyfabriek te Wijgmaal, uitgeverij Remy, met vermelding Union postale universelle, met aan de achterzijde de opdruk van de groene leeuwenkop Amidon Remy in de linker benedenhoek, niet gelopen. Hier werden arbeiders getoond aan het werk in de montage werkplaats.

Prentbriefkaart Remyfabriek te Wijgmaal, uitgeverij Remy, met vermelding Union postale universelle, met aan de achterzijde de opdruk van de groene leeuwenkop Amidon Remy in de linker benedenhoek, niet gelopen. Op deze prentbriefkaart kon de inpakafdeling van sectie A getoond worden. Men kon de houten transportkisten en de gestapelde kartonnen blauwe doosjes voor het Remy stijfsel in torentjes zien klaarstaan. En zoals op de voorzijde van deze prentbriefkaart vermeld staat, diende het dagelijks geproduceerde stijfsel aan een capaciteit van 80.000 kilo dan ook verpakt te worden. Ze werden immers, zoals vermeld, aangeboden in pakketten of in individuele doosjes, uiteraard steeds voorzien van 'de leeuwenkop'.

Prentbriefkaart Remyfabriek te Wiggmaal, uitgeverij Remy, met vermelding Union postale universelle, met aan de achterzijde de opdruk van de groene leeuwenkop Amidon Remy in de linker benedenhoek, niet gelopen. Op deze prentbriefkaart toonde Remy een hoek van het atelier van de schrijnwerkers. Aan werkbanken was er duidelijk geen gebrek.

Vergroting van de opdruk die op de achterzijde van de volgende prentbriefkaartenreeks, uitgegeven door de fabrieken Remy, gedrukt werd. Deze opdruk werd eveneens op verschillende andere publieke circulaties vermeld, o.a. papierwerk, drukwerk, enveloppen, en natuurlijk op het verpakkingsmateriaal van het stijfjel. En daar bleef het door de jaren heen steeds op behouden. De afbeelding toonde de grote prijs, namelijk de gouden medaille, die Edouard Remy behaalde op de werelttentoonstelling van Parijs in 1889. Een betere publiciteit kon niet gevoerd worden dan door het wereldkundig maken van deze eer en zo werd tevens het bewijs voor de superieure kwaliteit van het stijfjel Remy geleverd. Het feit dat Edouard Remy het belang inzag om met zijn producten deel te nemen aan internationale tentoonstellingen wijst er op dat hij niet alleen lokaal betrokken was met arbeidsvoorziening en innovatie, maar dat hij tevens over doorgedreven marktfeeling op wereldvlak beschikte.

Beeld van de volledige achterzijde van de volgende prentbriefkaartenreeks, uitgegeven door de fabrieken Remy met blauwe opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889.

Volgende **serie van 10 prentbriefkaarten** werd integraal uitgegeven door de fabrieken Remy.

Zo werden er tientallen reeksen prentbriefkaarten uitgegeven, sommigen heel romantisch met veelal de afbeeldingen van kinderen, sommigen met koppeltjes steeds in een romantisch decor, ook leuke dieren of gelegenheidskaarten kwamen op de markt.

Later zouden er ook educatieve reeksen uitgegeven worden met meer informatie over een activiteit die rechtstreeks kon geassocieerd worden aan de fabrieken Remy, zoals deze specifieke, niet gelopen reeks over de teelt van de belangrijkste basisgrondstof voor de productie van Remy 's stijfjel : de rijst.

De verschillende fasen van het productieproces van de rijst worden op deze prentbriefkaarten weergegeven en bestaan uit :

1. Het ploegen
2. Het zaaien
3. Het trekken van de planten
4. Het overplanten der jonge plantjes
5. De oogst
6. Het plaatsen in schoven
7. Het dorsen van de rijst
8. Het persen in balen
9. Het transport van de rijst
10. Het verschepen van de rijst met bestemming Remy te Wijgmaal

Uiteraard mocht ook hier de naam Amidon Remy op de voorzijde van deze prentbriefkaarten, niet ontbreken. Hieruit bleek dat Edouard Remy het uitermate belangrijk vond dat de kwaliteit van zijn rijst gegarandeerd werd. Zo voerde de Remy fabrieken vroeger enkel Europese rijst aan, afkomstig uit de Po-vlakte in Italië, uit Spanje en uit Griekenland, wat voor die tijdsperiode behoorlijk innovatief was. Edouard Remy was een speler op wereldvlak : een multinational in het kleine Wijgmaal.

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **1. Het ploegen**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **2. Het zaaien**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **3. Het trekken van de planten**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **4. Het overplanten der jonge plantjes**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **5. De oogst**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **6. Het plaatsen in schoven**

La culture du riz destiné à la fabrication de l'Amidon Remy

7. Le battage du grain

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **7. Het dorsen van de rijst**

La culture du riz destiné à la fabrication de l'Amidon Remy

8. La mise en balles

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **8. Het persen in balen**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **9. Het transport van de rijst**

Prentbriefkaart uitgegeven door de fabrieken Remy over de rijstcultuur bestemd voor de productie van het stijfjel Remy met achteraan een blauwe reclame opdruk in de linker bovenhoek van de grote prijs op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1889 en vooraan specifiek : **10. Het verschepen van de rijst met bestemming Remy te Wijgmaal !**

Zo werd Remy een multinational waar de hoofdproductie gebaseerd was op rijststijfjel, maar waar eveneens deegwaren, veevoeders, pudding, lijn en tarwebloem aan het gamma werden toegevoegd.

5. Remy tijdens de oorlogen of wat de gevolgen hiervan waren op humanitair, industrieel en economisch vlak

Tussen **1850 en 1875** had Edouard Remy de meeste gronden tussen de fabrieksterreinen aan de Dijle en de Vaart opgekocht. In deze zone kwam een villawijk met een groot en een klein kasteel, een park en een bedrijfsrestaurant. In de kastelen woonden de twee operationele directeurs, voornamelijk om dicht bij de fabriek te kunnen zijn, in geval van een dringende interventie. In het kleine kasteeltje woonde directeur Denis en later directeur Derus. Het grote kasteel werd bewoond door directeur Van Dyck.

Prentbriefkaart uitgeverij weduwe Berckmans, Wjgmael, gelopen en verstuurd vanuit Louvain op 26-10-1912 tussen 18 en 19 uur en toegekomen te Marche op 27-10-1912 tussen 6 en 7 uur. Het kleine kasteeltje, gekend onder de naam Château Denis, werd zowel tijdens **WO I**, als tijdens **WO II** opgeëist als regionaal hoofdkwartier door de Duitse bezetter en later door de geallieerde legers.

Prentbriefkaart N° 13, uitgeverij M. Elsen Honinkx., gelopen na **WO I** met afstempeling te Wygmael en verstuurd naar Laeken. Het grote kasteel, gekend onder de naam Château Van Dyck, werd zwaar beschadigd tijdens de geallieerde bombardementen op de spoorlijn in **1944** en werd later afgebroken.

Zoals zovele jonge mannen stierven tijdens **WO I** de broers Carolus en Maurice Tasset op **13 juni 1916** in Ramskapelle. Beide broers waren geboren en getogen in Wijgmaal. Bijzonder hier is dat hun vader de koetsier was van Edouard Remy. En nog steeds bestaat heden ten dagen een straat in Wijgmaal vernoemd naar deze broers : de Gebroeders Tassetstraat.

Tijdens **WO II** op **10.05.1940** op de eerste dag van de inval van de Duitsers in België werden de bruggen over de Vaart en over de Dijle in Wijgmaal vernietigd. De gebouwen en infrastructuur van zowel de oude als de nieuwe sites van de fabrieken Remy werden zwaar beschadigd. Zoals op vele plaatsen in Wijgmaal werden ook de klokken uit de kerktoren gestolen door de Duitse troepen. Ze werden nooit meer teruggevonden. Een belangrijk feit was dat de Remytoren als uitkijkpost gebruikt werd voor de Belgische en Britse militairen die het Duitse offensief tijdelijk wisten te vertragen, waardoor de inval in Leuven gedurende een korte tijd werd uitgesteld. De fabrieken Remy werden door Duitse artillerie getroffen. Algemeen genomen leed de Belgische economie zwaar onder de oorlog. Toch bestaat er voldoende bewijs dat de fabrieken Remy bleven produceren en aan hun klanten bleven leveren. Er werd handel gedreven, maar wel onder Duitse controle en censuur. Het bleef voor Edouard Remy op eieren lopen, gezien zijn fabriek in Duitsland. De bezetter gebruikte dit als extra drukkingsmiddel en Remy besepte dat er niet echt veel nodig was of de fabriek in Duitsland zou, voor welke dwaze reden dan ook, als eerste door de Duitsers opgeëist worden.

Prentbriefkaart standbeeld der gesneuvelden Wijgmaal tijdens **WO I**, uitgeverij Ed. Tessens, gelopen en verstuurd vanuit Wijgmaal naar het seminarie van de Goede Hoop, met datumafstempeling Wijgmaal (Brabant) op 26-09-1939 tussen 18 en 19 uur. Voor de kerk van Wijgmaal werd een oorlogsmonument op het dorpsplein opgericht met de vermelding 'Wyghmael aan zijne helden'. Het is een blijvende herinnering aan de oorlogsslachtoffers van **WO I**. Op de begraafplaatsen in Wijgmaal tref je zowel militaire zerken als zerken van oud-strijders aan.

6. De sociale voorzieningen die de Remy fabrieken boden of de pientere weldoener, voorloper van ethisch ondernemen

Rond **1850** was nog 60 % van de Belgische bevolking analfabeet. De meesten verlieten dan ook op jonge leeftijd de school om vooral in de landbouw tewerkgesteld te worden. België kon in die periode grotendeels als landbouwland bestempeld worden. Grote bevolkingsgroepen leefden dan ook in of op de rand van de armoede met dikwijls schrijnende toestanden tot gevolg. Edouard Remy was zich van deze situatie sterk bewust.

Vanaf **1860** bood hij aan zijn medewerkers de kans tot avondcursussen en bijscholing. Hij stimuleerde hen tevens tot culturele initiatieven.

In **1864** richtte hij voor zijn werknemers een eigen ziekenkas op. Bij ziekte of ongeval kregen de Remy werknemers een kleine toelage uit deze kas. Ook de kosten voor hospitalisatie en operaties waren ten laste van de Remyfabriek. Hij was hiermee dan ook de prille voorloper van de sociale bescherming van de arbeider.

In **1873** liet hij een muziekmaatschappij oprichten, de latere Koninklijke Fanfare van Wijgmaal.

Nogal wat arbeiders beschikten in die tijd over een kleine veestapel als aanvulling op hun loon. Het was dan ook een kleine catastrofe wanneer er met de beesten iets misliep. Vanaf **1874** bood Remy aan zijn werknemers de mogelijkheid tot het nemen van een verzekering op die veestapel.

In **1876** gaf Edouard Remy zijn personeel de mogelijkheid tot het aangaan van een lening onder gunstige voorwaarden.

In **1880** besliste hij om naast zijn fabrieken een gebouw op te richten met klaslokalen, messen en logeermogelijkheden voor bedienden.

Tussen **1885 en 1890** schonk Edouard Remy een grote som geld aan de stad Leuven om een aantal arbeidsplaatsen voor werklozen mee te financieren. Met deze mankracht werd een prachtige groene promenade aangelegd, de huidige Edouard Remyvest.

In **1890** richtte hij tevens een eigen medische dienst en ziekenhuis op.

In **1891** werd met zangmaatschappij 'l'Abeille' de cultuur in Wijgmaal versterkt.

In **1884** besliste Edouard Remy om een eigen brandweerkorps op te richten.

Maar ook na het overlijden van Edouard Remy, bleef de fabriek zijn visie op het sociaal beleid voor zijn werknemers verderzetten.

In **1900** werd de pensioenkas 'de Werklieden der Fabrieken Remy' opgericht.

In **1906** kreeg het personeel van de Remyfabrieken een warme regenmantel. De mantel bleef eigendom van de Remyfabrieken en was enkel bestemd voor persoonlijk gebruik. Er werden 850 regenmantels uitgedeeld.

Edouard Remy bood niet alleen deze talloze sociale voorzieningen aan zijn werknemers aan, maar financierde eveneens een kinderkribbe, een nachtasiel, een hospitaal voor ongeneeslijk zieken en de bouw van het rusthuis Remy. Hij zorgde ook voor soepbedeling, armenbrood, publieke baden en hulp aan scholen en weeshuizen.

Door al deze sociale initiatieven was het duidelijk dat grote winsten terugvloeiden naar de maatschappij en de werknemers van Remy. Toch bleef het verschil in sociale klassen schrijnend duidelijk. Alleen al door de behuizing was niet alleen duidelijk te zien waar men zich op de sociale ladder bevond, maar ook in welke levenssituatie de bewoner verkeerde. Het straatbeeld weerspiegelde wie waar stond in het bedrijf :

in de Remylaan woonden de directeurs en de ingenieurs

in de Rijkenroot woonden de bedienden

in de Armenroot aan Wijgmaalbroek woonden de arbeiders

in de Wevenroot woonden de weduwen